

són en dos maneres, o perquè són comunes, pròpies, de certes y determinades províncies, com són *golls* y porcellanes en Espanya, puagra en Nàpols etc.», Bernat Mas, *Orde Breu <contra pesta>* (Bages, a. 1625), cit. *DBal*. Ho veiem entre els termes inclosos en el *Dicc. de Rims* de JMarc (c. 1372), i que es tracti del nostre mot és ben possible, car rima amb o tancada (figura només en el ms. B: *goyls*, rimant amb *toyls*, *genoyls*, *poyls*, *soyls*, *moyls*, línia 1446).

El trobem, així mateix, en velles cançons populars: «Entre Susqueda y Carós / lo segon dia de Pasq[ua], / vai veure un *goll* horrorós, / que'm cuyda fé caure en basca», i «una mossa --- en lo coll ne té un gros *goll*: / quan camina fa soroll / d'esquellas, d'esquellas, d'esquellas», segurament S. XVIII i sembla estar en parlar de cap al Vallès o Penedès, MilàF (*Romlo.*, 510, 511).¹

És un mot d'ús molt extens fins avui en el Princ. i a les Illes (on sona *gól* amb *l* i no *ç*, segons *AlcM*, en mall. i men.). «A les Guillerries abans hi havia molta gent que tenien *gól*s» em deien a Folgueroles (1936); *gól*s o *gól* anoto a tots els pobles de Cardós i Vall Ferrera (1932-4); *gól* a la Vall de Boí [1953 ---]; *gól* a la Vall de Barravés i a Benavarri (*BDC* VI, 27; VII, 74); «ací tenim una font que priva de contraure el *gól*», em deien a Claravalls de Ribagorça (1957) (i cf. infra el derivat *gollut*).

Per a l'etimologia, és fàcil de pensar en una espècie d'«encruament» entre COLLUM i GULA, com ho assegura Spitzer (*LexikK*, 80), invocant el cast. *gollizo* «garganta de río o montaña» [S. XIX];² però tals encruaments etimològics sempre inspiren desconfiança, i més en aquest cas en què el *goll* és cosa absolutament diferent de la que expressa COLLUM i de la que expressa GULA: es tracta, doncs, d'una mera fórmula llibresca que no pot acontentar cap etimòleg reflexiu. *AlcM* diu que ve «del ll. GŪLĒU 'del coll'», derivat de «GULA 'gargamella'» i no me'n puc escandalitzar, puix que jo havia escrit el mateix en una cèdula juvenil de 54 anys enre; però jo almenys posava honestament un asterisc a aqueix GULEU: el qual no es troba en cap text i és ben problemàtic que hagi existit, vist que la derivació en -EUS aviat deixà de ser productiva en llatí vulgar, i aquest hauria hagut de ser un derivat molt tardà no havent deixat rastre en cap altra llengua ni dialecte romànic.

En efecte, *goll* no existeix ni tan sols en els dominis castellà ni occità, i si realment arribà a formar-s'hi alguna cosa d'això fou solament per repetició esporàdica i excepcional, no pas per cap continuïtat. En efecte, solament conec un *gouillard* m. «goître», enterament isolat a la ratlla entre l'alvernès i el francoprovençal (FGras, *Dict. du Patois Forézien*, arrt. de Montbrizon, Haute-Loire). I hi ha un *golo* en dialectes bascos, que, donada la fonètica d'aquesta llengua (on -LL- > -l- és normal, i -LI- > l no inconcebible), podria ser resposta fonètica del nostre *goll*: *golo* «goître, maladie des brebis» en els dialectes guip., lab. i baix i alt-nav., «gorge du porc» a la Sule, «escrófula» a les Aldudes, sul. *go-lope* «gorge du porc», *golando* «pàpera, enfermedad

de las ovejas», a Lezaka (NO. de Navarra) i a Ainhoa (SE. del Labort), segons Azkue.

Pot tractar-se, doncs, d'un antic manlleu romànic («erderismo») del basc. D'altra banda lab. *gongoilla* «tumeur qui vient sous le menton des moutons» en el dicc. de Van Eys (i Uhlenbeck, *Vgl. Lautl. der bk. Dial.*, 96), que pot sortir per dissimilació d'un reduplicat *golgoilla, en el qual trobaríem rastre clar de -LI-.

Per a l'etimologia no crec en cap derivat de GULA ni en el suposat encruament. Crec que és simplement el mot ll. i romànic CŪLĒUS 'testicle', que va restar en el roms. *coiu*, fr. ant. *coil*, i oc. ant. *colb* 'testicle', i en el collectiu fr. mod. *la couille* 'l'escrot', roms. *coaie*, it. ant. *coglia*, sard *cozza*, oc. ant. *colba* 'escrot', i que degué existir en una etapa preliterària en totes les llengües romàniques, si bé aviat substituït, en la major part, pel derivat COLEONE > cat. *COLLO* etc.

La comparació de forma és ben natural. I a la Vall de Cardós el mot apareix amb un significat que també correspon a aquesta forma: *gól* 'pinyol del préssec' a Estaon (1934). Altrament hi ha una comprovació esclatant que el nom del 'goll' tingué en una fase arcaica la forma *cóll*, amb *c-*, però amb *ó* tancada (doncs, ben diferent de *còll* COLLUM). A la Vall de Boí hi ha el poblet de *Cóll*, que sempre he sentit pronunciat amb *ó* tancada. He viscut en total més d'un any (en molts estius) en aquella vall i sempre ho he sentit així; i així que en el parlar d'aquell país no hi ha cap cas de confusió de *ò* amb *ó* ni cap condició fonètica especial on es produeixi aqueix canvi. D'altra banda *Cóll* no és a cap collada ni prop del cim de cap turó (ll. CŪLLIS), sinó en el caire d'un serradet prop del fons de la vall: el que hi ha són algunes rocasses allí a la vora, hi ha, doncs, mera possibilitat que la forma d'una d'aqueixes penyes contribuís a fer acceptar el nom (car es tracta d'una serra força pelada i pedregosa).

Però ja en els primers temps de córrer per aquelles valls (any 1953), vaig sentir jo que feien befa dels «*golluts* de *Cóll*»: i m'explicaren que els ho deien així perquè és un poble on era fama que sempre han abundat els *golluts*; un altre home em deia el mateix el 1972, i En Joan Lluís va recollir el mateix sobrenom l'a. 1957. Bon testimoni, doncs, que en aquella vall, sempre més o menys perjudicada d'aquesta malaltia, com totes les valls dels Alts Pirineus, antigament es pronunciava *cóll* amb el significat de 'goll'. Després la influència del sinònim *gotornons*, i del mot connex *gola*, amb els seus innombrables derivats, ha fet que aquella forma quedés antiquada pertot.

Ben entès, reconeixem que la influència del nom del coll, tan semblant, i d'una cosa tan connexa, va influir molt en l'adopció i la forma d'aquesta denominació (d'aquí, entre altres coses, la pronúncia amb *l* i no *yl* a les Illes).

DERIV.: *Gollós*. *Gollut* [1839, Lab.]; «*golút* és el qui té goll», Farrera i Esterrí de Cardós (1933-4). A la gent d'Aneto els diuen *golúts* de malnom (també és ben natural, car es tracta del poble més alt, al peu de les Malèides), em digueren llurs veïns els de Bono, que ja són de més avall (1957). «*Golluda*: la que tien